

SOBRE ELS LLIBRES 'CAP AL TARD' I 'POEMES BÍBLICS'

►►►
el poema *Desolació* es revelaria com un fragment incandescent del saber de la tragèdia. I de com aquest saber devasta i desestabilitza l'experiència de la persona i l'experiència literària de l'autor. La lava de l'experiència tràgica transmuta tot el que troba al seu pas. La paraula de Joan Alcover es trobà així en la disjuntiva de callar o de transformar-se i fer lloc a la intrusió menys acceptable: a la convivència amb el dolor.

L'obra de Joan Alcover és una de les confirmacions més concloents, en el domini català, que la literatura en general i la poesia en concret i encara més exigentment, és molt poca cosa i, per dir-ho clarament, gairebé res, si no s'ho juga tot per entrar en contacte, per manera activa o passiva, amb el que la provoca i la nodreix i la fa, no sabem si valuosa, però sí mínimament indispensable. La imprescindibilitat de la poesia només l'assegura el que la supera contínuament o la desconstrueix, és a dir, la vida, la mort, l'amor, el silenci o el que en vulguem dir. Que la poesia no és ficció, ni ho podria ser, ho afirma taxativament Joan Alcover al pròleg de *Cap al tard*, un dels textos antològics més breus i més il·luminadors sobre la funció de la poesia. "Els déus que es passen la vida component-se els plects de la túnica per a afectar serenitat, no són autèntics. L'Olimp que es preocupa dels espectadors, deixa d'ésser l'Olimp. Jo m'acontento amb ésser home, i no tenc a bé marmoritzar-me per decorar el temple d'un mite sense entranyes". És evident que això Alcover ho anuncia en relació a la seva obra feta, i que l'afirmació, i la contundència de l'afirmació, apunta críticament a la literatura catalana i a la d'Europa en general, sobretot a certa literatura francesa, però que és també, sense pal·liatius, una autocrítica. Tanmateix, no hi podem pas deixar de veure una crítica a la literatura en general.

ART, PARAULA I SINCERITAT

No és pas únicament el tema de la sinceritat que Alcover posa sobre la taula. A més d'això, i més profundament, hi arrossega el problema de la funció de l'art i el de la relació de la paraula poètica amb la veracitat, amb la realitat i amb la consistència, i amb els valors ètics que se n'haurien de despendre. Una interrogació que a ell li ve imposada durament i que no deu ser del tot diferent de la que, en una altra situació, reclamava i s'exigia en la seva obra Joan Maragall. No és un atzar que més d'un autor hagi intentat de completar l'obra de Maragall amb la d'Alcover i a la inversa. No és un atzar i més aviat és com solen evolucionar les coses en una tradició míni-

mament estable. Al capdavant, Joan Alcover havia acabat esculpint el seu cant espiritual als sis poemes de les *Elegies*, amb elements molt distants, sens dubte, dels de Maragall, però també amb orientacions afins, com en el poema *Col·loqui*: "Me dol deixar / ma família, la terra a on nasquí; / és prest; la vida riu; eixa amarganta / copa de fel, decanta-la de mi; / jo me somet, ta voluntat és santa; / però, si et plau, Senyor, deixa'm aquí...". I també com Joan Maragall, d'una manera pròpia, s'havia endinsat amb els *Poemes bíblics* pels camins dels mites i de les fundacions.

Com apunta al poema *Desolació*, tot és com si Joan Alcover, a la segona part de *Cap al tard*, només pogués recórrer a la llengua com a una salvació.

DESOLACIÓ

Jo só l'esqueix d'un arbre, esponerós ahir,
que als segadors feia ombra a l'hora de la sesta;
mes branques una a una va rompre la tempesta
i el llamp fins a la terra ma soca migparti.

Brots de migrades fulles coronen el bocí
obert i sense entranyes, que de la soca resta;
cremar he vist ma llenya; com fumerol de festa,
al cel he vist anar-se'n la millor part de mi.

I l'amargor de viure xucla ma rel esclava,
i sent brostar les fulles i sent pujar la saba,
i m'aida a esperar l'hora de caure un sol conhort.

Cada ferida mostra la pèrdua d'una branca;
sens mi, res parlaria de la meitat que em manca;
jo visc sols per a plànyer lo que de mi s'és mort.

Joan Alcover

Goethe, que sembla, i vol que sembli, que sempre traficava amb déus olímpics, en sabia moltes coses dels estranys combats entre el goig i el dolor i de les afliccions que sense guariment només pot salvar la llengua. De fet, però, Goethe no practicava sinó el que tot hom ha experimentat una hora o altra a la seva vida: que la paraula és un do i que ens fa tenir la impressió que la paraula ens expressa. Maragall també ho diu a *La fi del comte Arnau*: "Cantant, cantant, nasqué la infàmia, / i descantant, la redempció: / el comte Arnau tenia l'ànima / a la mercè d'una cançó. / Lo que la mort tanca i captiva, / sols per la vida és deslliurat: / basta una noia amb la veu viva / per redimir la humanitat".

Els poetes, fet i fet, en inscriure les seves paraules en la llengua, vénen de la llengua i van a la llengua, comencen en la substància que no els pertany, però que habiten, i acaben en la mateixa substància, que tampoc no els pertany. Els treballa la llengua i treballen la llengua i en llaurar o pasturar la llengua llauran o pasturen el bé comú que és la llengua, que ens habita.

Joan Alcover recorregué a la llengua com una salvació i en recórrer a la llengua es va trobar i retrobar finalment amb la llengua, amb la seva, anava a dir, però no, més exactament

amb la del seu poble, amb la catalana. Per la manca de llibertat i de coneixement del que ens és propi a què durant segles ens han sotmès, Alcover hagué de descobrir, mesurar i constatar el que en altres situacions és evident, i potser hagué de passar per la crisi generalitzada de la seva existència per arribar a la convicció que anuncia al discurs dels Jocs florals: *El català únic*. No seria el primer de fer-ho, després de marrades semblants, ni haurà estat sens dubte el darrer.

ELS SEUS GRANS POEMES

Però què és una llengua? Ho saben els gramàtics, els filòlegs, els filòsofs? Ho saben els poetes? Més aviat intenten de saber-ho escoltant-la, habitant-la, capbussant-s'hi, enfondint-la i enfondint-s'hi. Això, més enllà d'èpoques i d'estils, és el que ensenya la paraula sotragada de Joan Alcover, la paraula dels seus grans poemes, en els quals es produí, arran de silenci, a la boca del silenci, l'encontre amb la paraula i la llengua. L'experiència de la devastació el portà a la mudesa, però ja havia traçat en la llengua les paraules que permetien de completar-nos una mica més i d'alçar-nos amb elles i realitzar-nos per damunt d'elles, de ser homes més complets que es diuen i es volen conèixer en la llengua i dins l'experiència interminable que la llengua comporta.

Ningú de la nostra pàtria lingüística que hagi llegit o escoltat un poema com *Desolació* podrà deixar l'univers de so i de sentit que el poeta hi convoca, podrà deixar de ser-hi i d'experimentar-s'hi, de transformar-s'hi i de transformar-hi la llengua, la parlada i la llengua amb què es parla. Cada poema intenta de ser un monument a l'instant i al lloc. Però no pas en el sentit d'Horaci, per perdurar-hi i persistir-hi, sinó per anar-hi més endins, per comprometre-s'hi i realitzar-s'hi, per realitzar l'instantaneïtat de l'instant, per fer-se temps en el temps, so a so, síl·laba a síl·laba, i enlairar-se i vinclar-se en l'instant. Això és el que ensenya el poema, la irreductibilitat, la localitat i la universalitat en la localitat de la paraula interminable en el poema.

Però el que resulta més inexplicable és que fins en el dolor més punyent i devastador, la paraula poètica encara trobi la força per manifestar-se, per expressar fins i tot admiració davant del dolor i per extreure del dolor bellesa. En el camí que hagué de fer per arribar a la proximitat i a l'evidència, poemes com ara *Desolació*, *La reliquia*, *La serra* i *Col·loqui*, són les marques que Joan Alcover deixà definitivament en la llengua. Són la deixa, la incisió en la llengua que ens parla, que ens cerca i que ens inunda.

L'APARADOR



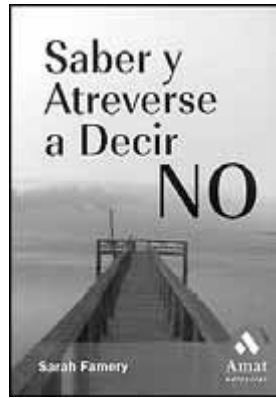
Josep M. Benet i Jornet, *La Ventafocs (Potser sí, potser no)*. PROA. Barcelona, 2004.

El popular dramaturg ha fet una nova aproximació al mite de la Ventafocs atorgant-li un caràcter més desvergonyat i enginyós. Aquesta obra de teatre està pensada per al públic infantil i juvenil i beu de la *Rondallística*, de Joan Amades, i de la història *Pell d'ase*.



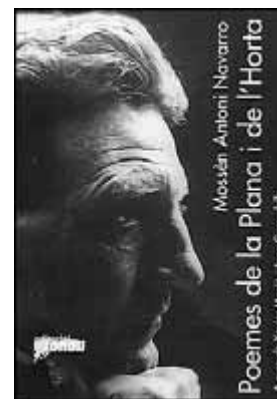
Victoria Bermejo i Miguel Gallardo, *Contes per a nenes*. EMPÚRIES. Barcelona, 2004.

Històries escrites (per Victoria Bermejo) i il·lustrades (per Miguel Gallardo) que incideixen en el costat masculí (en el cas del recull *Contes per a nenes*) i femení de la personalitat de cada nen. Relats breus de fons universal amb un missatge que convida a la reflexió.



Sarah Famery, *Saber y atreverse a decir no*. Traducció d'Esther Gil. AMAT EDITORIAL. Barcelona, 2005.

Libre d'autoajuda amb què l'autora, psicòloga i sociòloga, ens dona coordenades perquè superem el bloqueig que de vegades patim a l'hora de posicionar-nos davant les situacions de la vida. En concret amb les dificultats davant la resposta: no.



Mossèn Antoni Navarro, *Poemes de la Plana i de l'Horta*. A cura de Xavier Macià i Joan Cornudella. EDITORIAL FONOLL. Juneda, 2004.

Recull de poemes paisatgístics de mossèn Antoni Navarro (1867-1936) -sacerdot, poeta, educador i activista cultural-, editat pels lingüistes Xavier Macià i Joan Cornudella i amb il·lustracions de Montserrat Josa.



Joan Bosch i Ballbona, *L'esplendor de Santa Maria d'Arenys de Mar*. PÒRTIC. Barcelona, 2004.

Magnífic volum, profundament il·lustrat, que ressegueix la història d'una església i del seu patrimoni artístic. Comença amb els orígens de la parròquia i la construcció de l'edifici i acaba amb la culminació del grandiosos retaule major.



Diversos autors, *Diguem no*. ARA LLIBRES. Barcelona, 2005.

Assaig fet de textos breus en què 18 personalitats ens expliquen per què pensen votar no a la Constitució europea. Des de Miquel Calçada fins a Isabel-Clara Simó, passant per Màrius Serra, Josep-Maria Terricabras, Pere Esteve, Oleguer Presas, Francesc Sanuy, Aurora Fontoba...